

DOCUMENT DE CONSTITUCIÓ DE LA TAULA DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL DELS PARCS NATURALS DE LES TERRES DE L'EBRE

Introducció i antecedents

El 10 de desembre de 2020 es va constituir la Taula de Voluntariat Ambiental del Parc Natural del Delta de l'Ebre, amb la participació de vuit entitats. Al llarg de 2021 la Taula es va reunir en dues ocasions, i en la darrera reunió, de 28 d'octubre de 2021, la Taula va aprovar l'ampliació del seu àmbit territorial al Parc Natural dels Ports. Per això, s'ha redactat un nou document de constitució per ajustar-se al nou àmbit territorial.

Atesa la proximitat entre el Parc Natural dels Ports i el del Delta de l'Ebre, pren força sentit crear una taula conjunta entre els dos espais protegits. D'arguments favorables —més enllà de la proximitat geogràfica— no en falten: l'empenta del Parc Natural del Delta de l'Ebre en l'àmbit del voluntariat, el fet que moltes de les entitats que actuen al Delta de l'Ebre són les mateixes que actuen als Ports, la bona relació entre els dos òrgans gestors i els precedents de col·laboració en l'àmbit del voluntariat, i l'atractiu que representa per als voluntaris i voluntàries el fet de poder actuar en dos espais naturals tan contrastats.

El Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental als parcs naturals

La Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural, que agrupa les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de gestió dels parcs naturals i de foment i planificació de les activitats d'educació ambiental, va presentar el setembre de 2018 el **Pla estratègic 2019-2022 d'educació i voluntariat ambiental als parcs naturals de Catalunya** (en endavant, **PEVAPN**).

Aquest instrument pretén "reconèixer i consolidar l'educació i el voluntariat ambiental com a àmbits d'actuació fonamentals dels espais naturals de protecció especial (**ENPE**), que requereixen planificació, recursos adequats i treball en xarxa amb agents diversos". El voluntariat ambiental, tot i considerar-se un instrument d'educació ambiental (a més d'una via per fomentar la participació ciutadana), es tracta en el PEVAPN com un àmbit diferenciat del de l'educació ambiental perquè presenta una sèrie d'especificitats (vegeu Annex).

El PEVAPN estableix que els **objectius del voluntariat ambiental als ENPE** són:

- Contribuir a la conservació, millora i difusió dels valors naturals i culturals dels ENPE a través de la implicació desinteressada de persones compromeses amb l'entorn.
- Incrementar la valoració i estima social pels ENPE mitjançant accions de voluntariat gestionades per entitats i campanyes puntuals promogudes pels propis ENPE.
- Canalitzar i donar resposta a les demandes de la ciutadania, d'entitats i d'altres agents socials d'implicar-se de manera voluntària en la conservació i gestió dels valors dels ENPE.
- Generar i mantenir espais de participació i col·laboració entre els òrgans gestors dels ENPE, la societat civil organitzada (especialment entitats d'àmbit local) i la ciutadania, que permetin teixir i consolidar complicitats a mig i llarg termini.
- Promocionar, orientar i oferir suport a les entitats que vulguin dur a terme accions de voluntariat dins l'àmbit dels ENPE.

Tenint en compte aquests objectius, i considerant les especificitats establertes per la Llei 25/2015, el PEVAPN proposa **quatre rols o àmbits d'actuació dels òrgans gestors dels ENPE en relació amb el voluntariat**:

1. Establir marcs de participació i col·laboració amb les entitats amb voluntariat que permetin teixir i consolidar complicitats.
2. Oferir suport a les entitats amb voluntaris per a l'organització d'accions sobre el terreny, i garantir que aquestes accions encaixin amb els objectius i les línies de gestió del propi ENPE.
3. Organitzar, directament per part de l'òrgan gestor, accions o campanyes puntuals.
4. Gestionar les demandes de voluntariat que reben els propis òrgans gestors.

D'acord amb aquests rols, els destinataris de l'acció dels òrgans gestors en l'àmbit del voluntariat no són els voluntaris que participaran en les accions que tinguin lloc als ENPE, sinó **les entitats amb voluntariat**, que són les responsables de dissenyar els programes de voluntariat i d'organitzar les accions que se'n derivin.

Per poder canalitzar les accions vinculades al 1r i 2n àmbits d'actuació, el PEVAPN preveu una acció (VAI3) destinada a "constituir i convocar les taules de voluntariat de cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)". Pel que fa als objectius, membres i funcionament d'aquest tipus de taules, cadascuna hauria de disposar d'un document de constitució on es defineixin aquests aspectes. Aquesta és, doncs, **la finalitat d'aquest document de constitució de la Taula de Voluntariat Ambiental dels parcs naturals de les Terres de l'Ebre**.

El model de col·laboració que promou el PEVAPN requereix l'assumpció prèvia d'uns **principis bàsics per part dels òrgans gestors dels ENPE**, que serien els següents:

- Diàleg i coordinació amb diverses entitats i entitats diverses.
- Capacitat d'adaptació a les necessitats i demandes de les entitats (amb la limitació que les demandes han de ser coherents amb la normativa i les línies de gestió de cada ENPE).
- Voluntat d'arribar a consensos.
- Treball conjunt amb les entitats entès com una oportunitat d'obrir les portes de la gestió a la participació i de planificar projectes compartits.
- Relació amb les entitats que aspiri a ser *winwin* (en la que tothom hi guanya).

El PEVAPN està pensat per abordar els reptes conjunts que comparteixen la gran majoria d'ENPE. Partint d'aquesta visió comuna, el Pla estableix uns criteris i instruments d'actuació per als 14 ENPE. Dit això, els ENPE també tenen reptes i necessitats específics fruit de factors diversos, sobretot ambientals, socials i geogràfics. Aquestes singularitats fan aconsellable, i fins i tot imprescindible, que **cada ENPE disposi del seu propi Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental**. Com a alternativa, també té sentit elaborar un únic Pla per a un conjunt d'ENPE que disposin de característiques geogràfiques i socials similars.

Els plans estratègics particulars dels ENPE han de respectar la visió, els objectius, els criteris i els instruments comuns establerts en el PEVAPN, però han d'incloure estratègies i accions particulars fruit de les seves especificitats. El PEVAPN aposta per un model de col·laboració i suport entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats amb voluntariat basat en la cerca de complicitats i la voluntat de col·laboració i acció conjunta de les dues parts. De fet, la pròpia Llei de voluntariat insta les administracions a coordinar-se amb les entitats i estableix que les relacions s'inspirin en els principis de col·laboració, complementarietat i participació.

El Parc Natural del Delta de l'Ebre: dades bàsiques i instruments de planificació del voluntariat ambiental

El 1983, la Generalitat de Catalunya va declarar espai protegit el **Parc Natural del Delta de l'Ebre (PNDE)** d'ara en endavant), i el va ampliar el 1986 (Decret 332/1986), quan va declarar també espai protegit les Reserves Naturals Parcials de la punta de la Banya i de l'illa de Sapinya. La superfície actual del PNDE és de **7.802 hectàrees**. La superfície protegida pel Parc forma part d'una unitat geogràfica més àmplia: el delta de l'Ebre, amb una superfície de 32.000 ha a cavall de les comarques del Montsià i el Baix Ebre.

A més de la superfície inclosa en el Parc, hi ha una proporció del territori inclosa en el Pla d'espais d'interès natural (PEIN). El 1987 va ser declarat zona especial de protecció per a aus (ZEPA), segons la Directiva comunitària 79/409/CEE relativa a la conservació de les aus silvestres. Finalment, una part del delta de l'Ebre és lloc Ramsar (núm. 593) i va ser inclosa en la llista de zones humides d'importància internacional el 26 de març de 1993.

Tal com s'ha dit, la superfície protegida al PNDE és de 7.802 hectàrees. Sumant-hi el territori inclòs en la xarxa Natura 2000 com a ZEPA i la superfície pertanyent al PEIN, el nombre d'hectàrees ascendeix a 11.007 hectàrees, de les quals 10.443 són terrestres (incloent-hi 2.578 ha de reserves naturals) i 564 són marines. A més, el 2013 es va declarar la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre, amb 367.729 hectàrees, i que aplega tant el Parc del Delta de l'Ebre com el dels Ports.

Els **òrgans rectors del PNDE**, d'acord amb el Decret 332/1986, són la junta rectora i el consell directiu. Segons el Decret, les tasques que duu a terme el Parc Natural es regeixen per un **Programa anual d'actuacions**, presentat per la Junta Rectora al departament de la Generalitat competent, al qual pertoca la seva aprovació final. D'altra banda, el PNDE es regeix també pel Pla de gestió 2005-2009 (document de consulta, no normatiu).

Un altre instrument de planificació i concertació clau és la **Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS)**, atorgada per la Federació EUROPARC, i que certifica que el desenvolupament del turisme en un territori es realitzarà de forma sostenible d'acord amb els objectius de la Carta. El PNDE (i el territori del Delta de l'Ebre) va ser acreditat amb la CETS, per primer cop, el juliol del 2007. Aquest instrument s'ha de renovar cada 5 anys i el PNDE ho va fer al 2012 (fins al 2016) i al 2017 (vigent fins al 2021).

Una de les claus de l'execució de la CETS és el treball participatiu. En el cas del PNDE, es disposa d'un Fòrum de Turisme Sostenible del Delta de l'Ebre (FTSDE, integrat per agents públics i privats) i de comissions de treball; una d'aquestes és la **Comissió Per un Delta Net**, que organitza anualment campanyes de neteja en què hi participen persones voluntàries així com accions d'informació, divulgació i prevenció de residus (sobretot els vinculats als plàstics d'un sol ús i a la brossa marina).

El 2020 es va elaborar el "**Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental del Parc Natural del Delta de l'Ebre 2021-2030**". Aquest document incorpora un eix estratègic destinat a actualitzar i renovar els programes i accions de voluntariat ambiental del PNDE. Dins d'aquest eix, es preveuen tres actuacions, una de les quals és, precisament, constituir i convocar la Taula de Voluntariat del PNDE.

El Parc Natural dels Ports: dades bàsiques i instruments de planificació del voluntariat ambiental

El 2001, la Generalitat de Catalunya va declarar espai protegit el **Parc Natural dels Ports (PNP)** d'ara en endavant), mitjançant el Decret 160/2001, que declarava també la reserva natural parcial de les Fagedes dels Ports. La superfície actual del PNP és de **35.050 hectàrees**, i abasta territoris de tres comarques: Terra Alta, Baix Ebre i Montsià. Inclou dos espais amb un règim més estricte de protecció: 861 hectàrees de reserves naturals i 205 hectàrees de Refugi de Fauna Salvatge. El PNP és el tercer parc natural de Catalunya pel que fa a superfície, darrera dels parcs de l'Alt Pirineu i Aran i el Cadí-Moixeró.

Més enllà del Parc Natural dels Ports i de la Reserva Natural Parcial de les Fagedes dels Ports, en aquest territori hi conviuen **altres figures de protecció i gestió** (anteriors o posteriors a la declaració del Parc Natural l'any 2001), com la d'Espai d'Interès Natural (1992: 34.980 ha), Refugi de fauna salvatge (2006, 205 ha), Zona d'Especial Protecció per a les Aus i Zona Especial de Conservació (2006 i 2014 respectivament, 51.598 ha). A més, el 2013 es va declarar la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre, amb 367.729 hectàrees, i que aplega tant el Parc dels Ports com del Delta de l'Ebre.

El PNP disposava d'un **Programa d'educació ambiental** des de l'any 2004 que periòdicament anava actualitzant per períodes de dos o tres anys. Aquest Programa incloïa una **oferta pedagògica** que anualment el Parc posava a disposició de tots els centres educatius d'educació primària i secundària de les quatre comarques de les Terres de l'Ebre.

D'altra banda, el PNP va engegar durant el darrer trimestre de 2020 les primeres sessions de contacte i de presentació del procés de certificació de la CETS. Durant el febrer de 2021 es va constituir el Fòrum permanent de la CETS del PNP, l'espai d'informació, comunicació i debat de la CETS. Aquest fòrum, amb més d'un centenar de membres en el moment de constituir-se, està obert a particulars, institucions, empreses i entitats interessades, tant de l'àmbit del parc natural com de la resta de Catalunya. El desembre de 2021, després de tot un procés participatiu i amb la validació del Fòrum permanent, el PNP ha lliurat el Dossier de Candidatura a Europarc i espera passar la seva avaluació durant el primer semestre de 2022.

L'òrgan rector del Parc és la Junta Rectora del Parc Natural dels Ports. Es va constituir el 5 d'octubre de 2001 i estableix les directrius per a la gestió del Parc, d'acord amb les seves disposicions reguladores. Hi ha representants corresponents a departaments de la Generalitat de Catalunya, l'Institut per al Desenvolupament de les Terres de l'Ebre, consells comarcals, ajuntaments, propietaris forestals, i entitats conservacionistes, i també el director del Parc Natural.

La gestió del Parc Natural dels Ports la duu a terme l'òrgan gestor, d'acord amb les directrius de la Junta Rectora i l'assessorament de les entitats socials i científiques.

Entre 2020 i 2021 es va elaborar el "**Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental del Parc Natural dels Ports 2021-2030**". Precisament, el Pla estratègic aposta, en l'eix dedicat al voluntariat ambiental, per integrar el Parc Natural dels Ports a la Taula del Parc Natural del Delta de l'Ebre per acabar constituint, en el termini màxim de dos anys (2022-23), la Taula de Voluntariat Ambiental dels parcs naturals de les Terres de l'Ebre.

Àmbit territorial de la Taula de Voluntariat Ambiental

L'**àmbit territorial** de la Taula de Voluntariat Ambiental del dels parcs naturals de les Terres de l'Ebre és el territori inclòs dins els límits dels dos parcs naturals de les Terres de l'Ebre (7.802 del PNDE, al Baix Ebre i Montsià + 35.050 del PNP, al Baix Ebre, Montsià i Terra Alta). Això no treu que algunes de les accions de voluntariat que s'impulsin des de la Taula puguin executar-se, en el conjunt del Delta de l'Ebre, l'àmbit d'influència del Parc Natural dels Ports i, en alguns casos, qualsevol punt de les Terres de l'Ebre.

Objectius generals de la Taula de Voluntariat Ambiental

Els **objectius generals** de la Taula, d'acord amb el PEVAPN i els Plans d'educació i voluntariat ambiental dels parcs naturals del Delta de l'Ebre i els Ports, són:

- Cercar complicitats i acords entre els òrgans gestors dels parcs i les entitats membres de la Taula per dur a terme accions de voluntariat ambiental.
- Establir sinèrgies col·laboratives entre les pròpies entitats membres de la Taula (que puguin redundar en suport mutu durant l'execució d'accions de voluntariat o fins i tot en l'impuls de projectes compartits).
- Garantir que els programes i les accions del voluntariat que promouen les entitats són coherents amb els objectius i les línies de gestió dels dos parcs.
- Fer seguiment de les actuacions relacionades amb el voluntariat previstes als Plans estratègics d'educació i voluntariat ambiental 2021-2030 dels dos parcs.

Funcions i tasques de la Taula de Voluntariat Ambiental

Les **funcions i/o tasques de la Taula**, d'acord amb el PEVAPN i els Plans estratègics d'educació i voluntariat ambiental dels dos parcs, són:

- Reunir-se, un mínim de dos cops a l'any.
- Planificar i prioritzar, de manera anual, els projectes i les accions de voluntariat ambiental que es duran a terme en l'àmbit territorial prèviament definit (i que constituirà el "Programa anual de projectes i accions de voluntariat ambiental dels parcs naturals del Delta de l'Ebre i els Ports").
- Detectar necessitats de les entitats per dur a terme les accions planificades i cercar vies possibles per abordar-les.
- Acordar uns criteris comuns de qualitat i d'execució de les accions, fet que no treu que per a cadascuna de les accions sigui necessari, quan escaigui, la definició de criteris més específics.
- Altres funcions que s'acordin entre els membres de la Taula.

Les funcions de la Taula han d'estar enfocades a l'impuls i coordinació d'accions de voluntariat. Això vol dir que les reunions entre els membres de la Taula han de ser més aviat executives i no informatives. Si els òrgans gestors dels dos parcs volen informar les entitats membres sobre nous projectes que impulsin els parcs, serà més oportú que ho faci mitjançant altres canals (jornades, correu electrònic, pàgina web, butlletins electrònics, etc.).

Entitats membres de la Taula de Voluntariat Ambiental

Els membres potencials de la Taula són, preferentment, **entitats sense ànim de lucre d'àmbit local o comarcal** que duen a terme, periòdicament, accions de voluntariat ambiental en l'àmbit del Delta de l'Ebre i els Ports. També s'inclourien, en aquest mateix sentit, entitats de la mateixa tipologia que tinguin previst iniciar accions de voluntariat. Així mateix, poden ser membres de la Taula **entitats sense ànim de lucre d'abast provincial o nacional** que duen a terme projectes i accions de voluntariat ambiental en l'àmbit del Delta de l'Ebre i els Ports.

D'altra banda, caldrà valorar per part dels òrgans gestors dels dos parcs (d'acord amb la idiosincràsia social pròpia del territori de cada parc) si resulta oportú que siguin membres de la Taula altres tipologies d'entitats que, tot i que legalment no es considerin sense ànim de lucre, també duen a terme accions de conservació i millora de l'entorn natural i/o cultural amb la participació desinteressada de persones.

La potestat de decidir les entitats membres de la Taula correspon als òrgans gestors dels parcs naturals del Delta de l'Ebre i els Ports. No obstant això, és preferible que en les reunions de la Taula es proposin i es consensuin entre tots els membres les noves entitats candidates a formar-ne part.

Les entitats membres de la Taula deixaran de ser-ho si així ho decideixen, si es dissolen, si reorienten la seva acció (i deixen de fer accions de voluntariat ambiental) o si deixen d'assistir de manera reiterada a les reunions presencials de la Taula.

En el moment de la constitució de la Taula (21 de febrer de 2022), les entitats membres són:

Òrgans gestors

- Parc Natural del Delta de l'Ebre
- Parc Natural dels Ports

Entitats de voluntariat

- Associació de Guies de Natura de les Terres de l'Ebre
- Associació de micologia de les Terres de l'Ebre, Bitxac
- Associació de Voluntaris del Parc Natural del Delta de l'Ebre
- Associació Obre't Ebre
- Associació ornitològica PICAMPALL de les Terres de l'Ebre
- Camp d'aprenentatge del Delta de l'Ebre
- Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), vegueria de l'Ebre - Regió V
- Fundació Catalunya - La Pedrera
- Fundació Plegadis
- GEPEC - EdC
- Grup d'Estudis i Comunicació Ambiental, Graëllsia
- Grup Verd, l'Omeda
- SEO/BirdLife
- Societat Catalana d'Anellament

Funcionament de la taula: reunions i secretaria tècnica

Els membres de la Taula es reuniran, de manera presencial o telemàtica, **un mínim de dos cops a l'any**:

- una primera reunió, a l'inici d'any (febrer-març), que tindrà com a objectiu principal concretar les accions i el calendari d'un Programa anual (o biennal) de projectes de voluntariat ambiental.
- una segona reunió, a final d'any (novembre-desembre), que tindrà com a objectiu principal fer un balanç conjunt de les accions i projectes executats, amb la intenció de valorar com s'han desenvolupat i detectar punts de millora. En aquesta reunió es farà una primera proposta de planificació de les accions de l'any següent. És important fer aquesta planificació amb suficient antelació per poder-ho incorporar als pressupostos de l'any vinent de cada organització.

Aquestes dues reunions mínimes no treu que es convoquin altres reunions per tractar temes més específics relacionats amb el voluntariat ambiental. Aquests temes específics poden ser a proposta dels òrgans gestors dels parcs, o de les pròpies entitats membres.

Per tal de facilitar l'assistència, els horaris de les reunions s'hauran d'adaptar a les necessitats i requeriments dels representants de les entitats membres, i també es procurarà que les sessions presencials vagin alternant la seu, entre els àmbits territorial dels dos parcs.

D'altra banda, aquestes reunions hauran d'estar preparades amb antelació, amb un ordre del dia clar i enviat prèviament. En relació amb la 1a reunió, en el moment de convocar-la es demanarà a les entitats membres que enviïn amb antelació una proposta preliminar de les accions i projectes de voluntariat que tenen previstos per al nou any. Així, els òrgans gestors podran fer una valoració preliminar de les accions, per ser compartida amb les entitats durant la reunió. Igualment, els propis òrgans gestors, també amb antelació, hauran de compartir amb les entitats accions i projectes que vulgui impulsar durant el nou any i que requereixin la participació de persones voluntàries.

Els òrgans gestors dels parcs naturals del Delta de l'Ebre i els Ports exerciran la funció de **secretaria tècnica de la Taula**. Entre d'altres coses, això comporta:

- Preparar les reunions (ordre del dia, materials a lliurar, etc.).
- Disposar d'una senzilla base de dades amb les dades de contacte de les entitats membres.
- Convocar les entitats membres a les reunions (caldrà fer-ho amb suficient antelació).
- Elaborar una acta de les reunions i enviar-la a les entitats membres.
- Redactar (i enviar a les entitats membres) el Programa anual de projectes i accions de voluntariat ambiental a partir de les aportacions fetes durant les reunions.
- Publicar a la pàgina web dels respectius parcs els resultats del treball de la Taula, així com al portal de participació ciutadana de la Generalitat de Catalunya (Participa Gencat). I si convé a les xarxes socials.

Annex. El marc legal del voluntariat a Catalunya: una síntesi

A Catalunya, el voluntariat disposa d'una legislació pròpia, la **Llei 25/2015 del voluntariat i de foment de l'associacionisme**. Segons aquesta Llei, la gestió de programes de voluntariat i de persones voluntàries, així com l'execució de les accions vinculades, correspon, exclusivament, a les entitats sense ànim de lucre. Per tant, els òrgans de gestió dels espais naturals protegits, en tant que unitats integrades en l'Administració pública, no poden gestionar directament voluntaris.

La Llei, però, demana a les Administracions públiques que es vinculin als programes i projectes de voluntariat de les entitats, exercint les funcions següents:

- Sensibilització i promoció: convidar la ciutadania a involucrar-se i vincular-se a les propostes de voluntariat de les entitats, i promoure, reconèixer i visualitzar les entitats que despleguen els projectes.
- Foment i suport: donar suport a les entitats en el seu funcionament i la seva gestió, per tal que puguin treballar en la seva missió.
- Coordinació (pont) entre les entitats i la ciutadania: facilitar espais i eines perquè les entitats arribin més i millor a la ciutadania.
- Garantia del model i de la legalitat: ser garants del compliment del marc legal.

La Llei també obre la porta a les Administracions (i per tant als òrgans gestors dels ENPE) a organitzar i gestionar "campanyes puntuals" que mobilitzin la ciutadania. En aquest cas, les persones que s'hi vinculin poden ser gestionades des dels poders públics sense incomplir la Llei, ja que la participació dels ciutadans rep un tractament legal diferenciat (de fet, exclòs i fora de l'àmbit de la Llei), fonamentat justament en el caràcter esporàdic i puntual de la seva acció.

La Llei 25/2015 defineix les **entitats de voluntariat** com a entitats privades sense ànim de lucre que acompleixen activitats d'interès general, que han decidit que la participació voluntària dels ciutadans és un valor imprescindible en la seva missió per a assolir les seves finalitats i que han elaborat un programa de voluntariat que defineix i emmarca el valor i els espais de l'acció voluntària en l'entitat. No obstant això, aquest programa és potestatiu (no és obligatori) per a les entitats de base associativa.

Gran part de les entitats que tenen o mobilitzen voluntaris no s'autodefineixen com a "entitats de voluntariat", sinó que es defineixen pels seus objectius o àmbits temàtics d'actuació (entitats ambientals, ecologistes, culturals, etc.), o, senzillament, com a entitats o associacions. El voluntariat és una eina més que utilitzen (entre d'altres) per assolir els seus objectius fundacionals.